

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ОСОБЛИВОСТІ СЬОГОДЕННЯ

Білоусько Таміла Юріївна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки та бізнесу

Державного біотехнологічного університету

Білоусько Роман Сергійович

аспірант кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування

Державного біотехнологічного університету

Для України сільське господарство має особливо велике значення. Воно є однією з найбільших галузей народного господарства, сьогодні понад 80% фонду споживання формується за рахунок продукції сільського господарства. Так, рівень самозабезпечення продовольством в Україні в 2021 р. був досить високим: м'ясо та м'ясопродукти – 111,0%, молоко та молокопродукти – 95,2%, зернові та зернобобові – 433,2%, яйця – 112,4%, картопля – 101,5%, плоди, ягоди та виноград – 79,3%, овочі та продовольчі баштанні культури – 106,1% [1]. Крім того, експорт аграрної продукції є одним з головних каналів надходження валютних коштів. У 2022 р. частка продукції агропромислового комплексу в загальній структурі експорту товарів з України становила майже 53%, тоді як у 2021 р. – 41%. В грошовому виразі у 2022 р. від експорту агропродовольчої продукції було отримано 23,6 млрд дол. США, що на 15,6% менше, ніж у 2021 р. [2].

Відповідно, питання формування конкурентоспроможності аграрних підприємств є важливими й актуальними як для економіки країни в цілому, так і для окремих виробників зокрема. Адже, високий рівень конкурентоспроможності забезпечує отримання високого і стабільного прибутку, дозволяє здійснювати ефективне виробництво та відповідно, обумовлює подальший розвиток підприємств, галузі та національної економіки.

У Національній економічній стратегії на період до 2030 року зазначено, що головними результатами її реалізації буде формування конкурентних умов для бізнесу та покращення інвестиційного клімату в країні. Там же визначено, що Україна є найпривабливішою країною економічних можливостей для інвестицій, інновацій, ведення бізнесу та є найкращим місцем для реалізації творчого потенціалу, втілення ідей та власного розвитку [3].

Сьогодні, попри складні умови військового стану, величезні втрати, падіння ВВП, інвестиційний потенціал аграрного сектора України

становить щонайменше 34 млрд дол. США. За результатами 2022 р., інвестиції у харчові стартапи та аграрні технології все ще були на 20% вищими, ніж у пандемічному 2020 р. Дослідники прогнозують, що інтерес до харчових та аграрних технологій у довготерміновій перспективі лише зростатиме [4]. І це обумовлено, насамперед, загостренням проблеми забезпечення продовольчої безпеки у світі.

Динаміка економічного розвитку світового співтовариства свідчить про основну роль конкуренції для економіки будь-якої країни. Як економічна категорія, конкуренція – це економічна боротьба, суперництво між відокремленими виробниками продукції, робіт, послуг щодо задоволення своїх інтересів, пов'язаних з продажем цієї продукції, виконаних робіт, наданням послуг одним і тим же споживачам. Відповідно, конкурентоспроможність – це властивість об'єкта, що характеризується ступенем реального чи потенційного задоволення ним конкретної потреби у порівнянні з аналогічними об'єктами, представленими на даному ринку.

Поняття конкурентоспроможності містить у собі великий комплекс економічних, правових та інших характеристик, що визначають положення підприємства на галузевому, регіональному або світовому ринку. Цей комплекс може включати характеристики товару, обумовлені сферою виробництва, а також фактори, що формують у цілому економічні умови виробництва і збуту продукції. Рівень конкурентоспроможності підприємства відображає сукупні підсумки роботи практично всіх служб підприємства [5].

Відповідно, процес підвищення конкурентоспроможності потребує врахування специфіки взаємозв'язку як між елементами організації, так і з їх оточенням, і являє собою процес прийняття рішень (включаючи цілі, методи, плани) по досягненню цілей підвищення конкурентоспроможності.

Підприємства України в умовах становлення конкуренції щодалі гостріше відчувають необхідність розв'язання таких завдань, як зменшення витрат виробництва, підвищення якості продукції, оновлення основних фондів, технологічне переозброєння тощо. Водночас розв'язати окремі проблеми неможливо без загального бачення внутрішніх умов підприємства, його позиції на ринку і аналізу інструментів реалізації стратегії конкуренції.

Управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств повинне враховувати низку специфічних умов їх функціонування. Також треба враховувати, що в умовах членства в СОТ та поглибленої євроінтеграції зростає вплив міжнародних норм і стандартів, світових аграрних ринків на виробництво, переробку, розподіл, реалізацію та якість продукції.

Основними сферами підвищення конкурентоспроможності виступають:

- управління інноваціями та технологіями;
- процес виробництва;
- використання інформації;
- управління людськими ресурсами;
- управління змінами тощо.

Важливим вважаємо те, що саме інновації та технології займають пріоритетне значення. Аналізуючи Глобальний інноваційний індекс (ГІІ) України за 2020–2022 рр. можемо зазначити, що загальна позиція країни в рейтингу знизилась з 45 до 57 місця. В 2022 р. Україна посідала 75 місце за обсягами інновацій, що вище, ніж у 2021 р. (76 місце), але нижче, ніж у 2020 р. (71 місце). В той же час, за результатами інноваційної діяльності Україна посідає 48 місце. Ця позиція нижча за попередні роки – 37 місце в 2020 та 2021 рр. Крім того, укладачі індексу 2022 р. встановили, що зростання продуктивності праці, у звичайних умовах обумовлене прискоренням темпів інноваційної діяльності, фактично сповільнюється. Вони також зазначають, що сьогодні технологічний прогрес та впровадження технологій втрачають свою динаміку, незважаючи на те, що ще недавно інвестиції у НДДКР та венчурні інвестиції були на підйомі. Однак більш уважне ставлення до інноваційних екосистем сприятиме інноваційному розвитку, імпульс якому будуть задавати інноваційні хвилі, що визначаються цифровими технологіями та «глибинною наукою» [6].

Сьогодні, на жаль, неможливо говорити про готовність України до Четвертої промислової революції, а також про високий розвиток інноваційної діяльності. На даний момент країна не здатна реалізувати свій технологічний потенціал і використати вже наявні в ній ресурси, людський капітал та інвестиції. Архетип економіки України [7] характеризує її у як країну в стані зародження розвитку, з базовою структурою виробництва і найменш готовою до майбутнього.

Але, вимоги часу – швидке відновлення економіки та необхідність повоєнної адаптації до конкурентного середовища спонукатиме виробників здійснювати заходи щодо підвищення конкурентоспроможності підприємств та галузей. Ми вважаємо, що саме інноваційний прорив дозволить як аграрній галузі, так й національній економіці зайняти гідні конкурентні позиції у світовому конкурентному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України. 2021. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 26.09.2023).

2. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3673506-viruska-vid-ukrainskogo-agrarnogo-eksportu-torik-skorotilas-na-15-iae.html> (дата звернення: 26.09.2023).

3. Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена постановою КМУ 03.03.2021р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/prozatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 04.10.2023).

4. У 2022-му році інвестиції у харчові та аграрні технології скоротилися вдвічі. URL: <https://landlord.ua/news/u-2022-mu-rotsi-investytsii-u-kharchovi-ta-ahrarni-tekhnologii-skorotylysia-vdvichi/> (дата звернення: 25.09.2023).

5. Білоусько Т.Ю. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств Харківської області в контексті конкурентоспроможності економіки України. *Зб. наук. праць ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. Харків, 2013. № 8. С. 68–78.

6. Глобальний інноваційний індекс 2022 року. URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/ru/2022/index.html (дата звернення: 18.09.2023).

7. The Readiness for the Future of Production Report 2018. World Economic Forum. URL: www3.weforum.org/docs/FOP_Readiness_Report_2018.pdf (дата звернення: 25.09.2023).